

וְעִשְׂרָה שְׁמוֹת נִקְרְאוּ בְּסוּדָם, וּבִתְוֹךְ שְׁמוֹתָם נִקְרְאוּ אֱלֹהִים. וְעַל כֵּן בָּא לְהוֹרוֹת בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים, כְּלוֹמַר בְּרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ צוּרַת הַמְּלֹאכִים הַנִּקְרָאִים אֱלֹהִים, וְהֵם הַיְסוּד מִכָּל הַנִּבְרָאִים הָאֲחֵרִים, וּמִתּוֹךְ זֶה הַיְסוּד, נִבְרְאוּ הַשָּׁמַיִם לְאַחַר כֵּן בְּסוּד הַתְּבוּנָה, כַּאֲשֶׁר הַתְּבוּנָה הוּא מִבֵּין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר כִּף נִבְרְאוּ הַשָּׁמַיִם דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, שֶׁהֵם מְסוּד אִוֹר צוּרַת הַמְּלֹאכִים. כְּלוֹמַר הֵם בְּנִינֵי מִתּוֹךְ הַיְסוּד, וְעַל כֵּן כּוֹנְנֵי שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה.

אֲבָל הָאָרֶץ נִהְיָה מִתּוֹךְ יְסוּד אַחֵר, אֲלֵא שְׁהִיא תְלוּיָה עַל הַמַּיִם. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסַּד לָהּ יְסוּד עֲשׂוּי בְּחֻכְמָה, וְעַל כֵּן נֶאֱמַר ה' בְּחֻכְמָה יִסַּד אֶרֶץ, כּוֹנֵן שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה, דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר.

וְאִמַּר רַבִּי אֶבְהוּ, בֵּא וּרְאֵה כִּמָּה חֲשַׁשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ הַגְּדוֹל שֶׁהוּא יְהו"ה, כִּי זֶהוּ שְׁמוֹ מִמֶּשׁ. אֲבָל שֵׁם אֱלֹהִים, מִשְׁתַּף הוּא עַל יְתֵר הַנִּבְרָאִים. הַמְּלֹאכִים נִקְרָאִים אֱלֹהִים. בְּנֵי אָדָם נִקְרְאוּ אֱלֹהִים. הַדְּיַיָּנִים נִקְרְאוּ אֱלֹהִים.

וְעַל כֵּן חֲשַׁשׁ הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ. תִּדַע לָךְ, כָּל הַמְּקַרִּיב קָרְבָּנוּ וְזָבַח לְשֵׁם זֶה הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, חַיִּיב מִיתָה. שְׁנֵאמַר, (שְׁמוֹת כ"ב י"ט) זָבַח לְאֱלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי לֵה' לְבַדּוֹ. בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא שֵׁם מְשׁוֹתֵף, וְאִין אָנוּ יוֹדְעִים אִם הוּא זֹבַח לְמְלֹאכִים, אוֹ לְבְנֵי אָדָם, אוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל כֵּן אָמְרָה הַתּוֹרָה, זָבַח לְאֱלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי לֵה' לְבַדּוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁצָּרִיךְ שִׁיזְכִּיר שֵׁם יְהו"ה לְבַדּוֹ. וְלִפְיֶכָּה נֶאֱמַר בְּקָרְבָּנוֹת, (ויקרא כ"ב כ"ט) וְכִי תִזְבְּחוּ זָבַח תּוֹדָה לֵה', וְכֵן בְּשִׁלְמִים, וְכֵן בְּעוֹלָה, וְלֹא נֶאֱמַר לְאֱלֹהִים אֲלֵא לֵה' מִמֶּשׁ.

וְעִשְׂרָה שְׁמוֹת נִקְרְאוּ בְּסוּדָם, וּבִתְוֹךְ שְׁמוֹתָם נִקְרְאוּ אֱלֹהִים. וְעַל כֵּן בָּא לְהוֹרוֹת בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים, כְּלוֹמַר, בְּרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ צוּרַת הַמְּלֹאכִים הַנִּקְרָאִים אֱלֹהִים, וְהֵם הַיְסוּד מִכָּל הַנִּבְרָאִים הָאֲחֵרִים, וּמִתּוֹךְ זֶה הַיְסוּד נִבְרְאוּ הַשָּׁמַיִם לְאַחַר כֵּן בְּסוּד הַתְּבוּנָה, כַּאֲשֶׁר הַתְּבוּנָה הוּא דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, כִּף נִבְרְאוּ הַשָּׁמַיִם דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, שֶׁהֵם מְסוּד אִוֹר צוּרַת הַמְּלֹאכִים, כְּלוֹמַר, הֵם בְּנִינֵי מִתּוֹךְ הַיְסוּד, וְעַל כֵּן כּוֹנְנֵי שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה.

אֲבָל הָאָרֶץ נִהְיָה מִתּוֹךְ יְסוּד אַחֵר, אֲלֵא שְׁהִיא תְלוּיָה עַל הַמַּיִם. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסַּד לָהּ יְסוּד עֲשׂוּי בְּחֻכְמָה, וְעַל כֵּן נֶאֱמַר ה' בְּחֻכְמָה יִסַּד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה, דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. וְאִמַּר רַבִּי אֶבְהוּ, בֵּא וּרְאֵה כִּמָּה חֲשַׁשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ הַגְּדוֹל שֶׁהוּא יְהו"ה, כִּי זֶהוּ שְׁמוֹ מִמֶּשׁ. אֲבָל שֵׁם אֱלֹהִים מִשְׁתַּף הוּא עַל יְתֵר הַנִּבְרָאִים. הַמְּלֹאכִים נִקְרָאִים אֱלֹהִים, בְּנֵי אָדָם נִקְרְאוּ אֱלֹהִים, הַדְּיַיָּנִים נִקְרְאוּ אֱלֹהִים.

וְעַל כֵּן חֲשַׁשׁ הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ. תִּדַע לָךְ, כָּל הַמְּקַרִּיב קָרְבָּנוּ וְזָבַח לְשֵׁם זֶה הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, חַיִּיב מִיתָה, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת כ"ב ז"ב) זָבַח לְאֱלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי לֵה' לְבַדּוֹ. בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא שֵׁם מְשׁוֹתֵף, וְאִין אָנוּ יוֹדְעִים אִם הוּא זֹבַח לְמְלֹאכִים אוֹ לְבְנֵי אָדָם אוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל כֵּן אָמְרָה הַתּוֹרָה זָבַח לְאֱלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי לֵה' לְבַדּוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁצָּרִיךְ שִׁיזְכִּיר שֵׁם יְהו"ה לְבַדּוֹ. וְלִפְיֶכָּה נֶאֱמַר בְּקָרְבָּנוֹת (ויקרא כ"ב ז"ב) וְכִי תִזְבְּחוּ זָבַח תּוֹדָה לֵה', וְכֵן בְּשִׁלְמִים וְכֵן בְּעוֹלָה, וְלֹא נֶאֱמַר לְאֱלֹהִים, אֲלֵא לֵה' מִמֶּשׁ.

וְשָׁמַיִם, נִבְרָאוּ מֵאוֹתוֹ הָאוֹר הַנִּשְׁפָּע בְּאֱלֹהִים, וַעֲשֵׂה אוֹתָם דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וּבְשִׁלְשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ נַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא ג) וְאִמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבִתְבוּנָהּ וּבִדְעוּתָהּ. וְשִׁלְשֶׁתָּן הֵם בְּמִתְנַת עֲלִיוֹן, לְכֹל אֲשֶׁר יַחְפוּץ יִתְגַּם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ב 1) כִּי ה' יִתֵּן חֻכְמָהּ מִפִּי דַעַת וּתְבוּנָהּ.

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים (בראשית א). רַבִּי אֲבָא פִּתַח וְאָמַר (שם טו), בַּיּוֹם הַהוּא בְּרַת ה' אֵת אֲבָרָם בְּרִית לְאִמְרוּ. בְּחֻמְשָׁה עֲנִינִים נֶאֱמַר הַבְּרִית, הָא' הוּא בְּרִית מִלְּהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יז) וְהִיְתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרֹכֶם לְבְרִית עוֹלָם. הַב' - בְּרִית הַקִּשָּׁת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט) וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית. הַג' - בְּרִית הַמְּלַח, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח) בְּרִית מְלַח עוֹלָם. הַד' - בְּרִית הַיִּסּוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח) אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית. הֵה' - בְּרִית הַפְּהוּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כח) וְהִיְתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם. וְכַרְם שֶׁנִּתְּנָה הֵה' בְּרִיתוֹת, לֹא הִיְתָה הַבְּרִית אֶלָּא בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו) וְהִנֵּה תִּנּוֹר עֹשֵׂן וּלְפִיד אֵשׁ וְגו', וְכַתִּיב (שם) בַּיּוֹם הַהוּא בְּרַת ה' אֵת אֲבָרָם בְּרִית לְאִמְרוּ. וְהָאֵשׁ הִיְתָה בְּרִית בְּתַחֲלָה. וְזֵהוּ בְּרֵאשִׁית. הוֹצֵא מִשָּׁם אֵשׁ, וְנִשְׁאָר בְּרִית. כְּלוֹמַר בְּרִית א"ש.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּרִית כְּרוּתָהּ בְּרִית הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עִם הָעוֹלָם, וְעַל מִנְתַּי שִׁיעֲמֹד אֲבָרָהֶם וְיִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּזִכְרוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְּרָאָה - בְּאֲבָרָהֶם. וְאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁכַרְתָּ עִמּוֹ הַבְּרִית בְּאֵשׁ, עֲמַד הָעוֹלָם בְּקִיּוּמוֹ, וְזֵהוּ בְּרֵאשִׁית, בְּרִית אֵשׁ, בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ כְּדִי שִׁיעֲמֹד אוֹתָהּ הַבְּרִית אֵשׁ.

וְהַחֲכֵמָה אוֹמְרָת, לָמָּה הֵבִיא בְּרוּךְ

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים. רַבִּי אֲבָא פִּתַח וְאָמַר, (בראשית טו יח) בַּיּוֹם הַהוּא בְּרַת ה' אֵת

אֲבָרָם בְּרִית לְאִמְרוּ. בְּחֻמְשָׁה עֲנִינִים נֶאֱמַר הַבְּרִית, הָא' הוּא בְּרִית מִלְּהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יז ג) וְהִיְתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרֹכֶם לְבְרִית עוֹלָם. הַב' בְּרִית הַקִּשָּׁת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט יג) וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית. הַג' בְּרִית הַמְּלַח, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח ט) בְּרִית מְלַח עוֹלָם. הַד' בְּרִית הַיִּסּוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית. הֵה' בְּרִית הַפְּהוּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כח יג) וְהִיְתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם.

וְכַרְם שֶׁנִּתְּנָה הֵה' בְּרִיתוֹת, לֹא הִיְתָה הַבְּרִית אֶלָּא בְּאֵשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו יז) וְהִנֵּה תִּנּוֹר עֹשֵׂן וּלְפִיד אֵשׁ וְגו'. וְכַתִּיב (שם טו יח) בַּיּוֹם הַהוּא בְּרַת ה' אֵת אֲבָרָם בְּרִית לְאִמְרוּ. וְהָאֵשׁ הִיְתָה בְּרִית בְּתַחֲלָה. וְזֵהוּ בְּרֵאשִׁית, הוֹצֵא מִשָּׁם אֵשׁ, וְנִשְׁאָר בְּרִית. כְּלוֹמַר בְּרִית א"ש.

ר' יוֹחָנָן אָמַר, בְּרִית כְּרוּתָהּ בְּרִית הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עִם הָעוֹלָם, וְעַל מִנְתַּי שִׁיעֲמֹד אֲבָרָהֶם, וְיִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּזִכְרוֹתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר, אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְּרָאָה, בְּאֲבָרָהֶם. וְאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁכַרְתָּ עִמּוֹ הַבְּרִית בְּאֵשׁ, עֲמַד הָעוֹלָם בְּקִיּוּמוֹ, וְזֵהוּ בְּרֵאשִׁית, בְּרִית אֵשׁ, בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ כְּדִי שִׁיעֲמֹד אוֹתוֹ הַבְּרִית אֵשׁ.

וְהַחֲכֵמָה אוֹמְרָת, לָמָּה הֵבִיא הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ

הקדוש ברוך הוא מפול מים לעולם בתחלת דינו ולא דבר אחר? אלא ראה הקדוש ברוך הוא שהעולם נברא בברית אש, וראה שאם ידין העולם בדין אחר, אפשר שיוכלו הרשעים לעמוד בעולם, מפני אותו ברית אש, באשר נברא העולם. אלא מה עשה, דן את העולם במים, בדבר הראוי לכבות את האש, כדי להעביר את הרשעים מן העולם, שנמשלו לאש, (יחזקאל טו) מהאש יצאו והאש תאכלם. רצונו לומר, מהאש יצאו בעולם כשנברא.

לכן בתחלה אמר, אמתה את האדם אשר בראתי במים, שנאמר (ישעיה נב) והרשעים פים נגרש, לאחר כן נאמר, מהאש יצאו והאש ברוך הוא: עד כאן היו נמוקים במים, מכאן ואילך - מהאש יצאו והאש תאכלם.

ובשחטאו אחר כן, דן אותם באש, שנאמר (בראשית יט, כד) וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש. ואימתי נתבסם העולם? כשעמדו על הר סיני, ונתמלא כלו אש, שנאמר (דברים ד, יא) וההר בער באש עד לב השמים. רבי יצחק אמר, והתורה נהיתה ברית בין השם והעולם, שנמשלה באש, שנאמר (ירמיה כג, כט) הלא כה דברי באש, וזהו ברית אש, בראשית.

רבי יוחנן פתח, (משלי כג) בחכמה יבנה בית - שלשה דברים צריך אדם לעשות בדרך העולם, ואלו הן: לבנות בית מושבו, וליטע פרם להתפרנס בו, ואחר כך לקחת לו אשה, ולהוליד בנים, לפרנסם בהם. ולא כדרך השוטים, הלוקחים אשה

הוא מפול מים לעולם, בתחלת דינו, ולא דבר אחר. אלא ראה הקדוש ברוך הוא שהעולם נברא בברית אש, וראה שאם ידין העולם בדין אחר, אפשר שיוכלו הרשעים לעמוד בעולם, מפני אותו ברית אש, באשר נברא העולם. אלא מה עשה, דן את העולם במים, בדבר הראוי לכבות את האש, כדי להעביר את הרשעים מן העולם, שנמשלו לאש, שנאמר (יחזקאל טו) מהאש יצאו והאש תאכלם. רצונו לומר, מהאש יצאו בתחלת העולם כשנברא.

לכן בתחלה אמר אמתה את האדם אשר בראתי במים, שנאמר (ישעיה נב) והרשעים פים נגרש, לאחר כן נאמר, מהאש יצאו והאש תאכלם, אמר הקדוש ברוך הוא עד כאן היו נמוקים במים, מכאן ואילך מהאש יצאו והאש תאכלם.

ובשחטאו אחר כן, דן אותם באש, שנאמר (בראשית יב כד) וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש, ואימתי נתבסם העולם, כשעמדו על הר סיני, ונתמלא כלו אש, שנאמר (דברים ד יא) וההר בער באש עד לב השמים. ר' יצחק אמר, והתורה נהיתה ברית בין השם והעולם, שנמשלה לאש, שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי באש, וזהו ברית אש בראשית.

ר' יוחנן פתח, (משלי כד ג) בחכמה יבנה בית, שלשה דברים צריך אדם לעשות בדרך העולם, ואלו הן: לבנות בית מושבו, וליטע פרם להתפרנס בו, ואחר כך לקחת לו אשה, ולהוליד בנים, לפרנסם בהם. ולא כדרך השוטים, הלוקחים אשה בתחלה, ואחר כך